

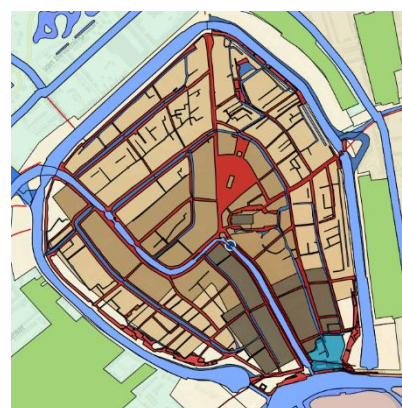
Globale cultuurhistorische analyse van Turfmarktlocatie en omgeving

Algemeen: karakteristieken van de historische binnenstad en haar randen

Een grondige ruimtelijke analyse van de historische stad laat zien dat dit stadstype vaststaande ruimtelijke eigenschappen heeft op de niveaus van stedenbouw, architectuur en openbare ruimte, die in hoofdlijnen voor alle Nederlandse steden overeenkomen, omdat dit stadstype in een min of meer samenhangend tijdvak is opgekomen, gegroeid en afgesloten. De gehele Middeleeuwse stadsplattegrond heeft, in combinatie en samenhang met de daarin nog aanwezige gebouwen, heeft een vaste logica: de historisch waardevolle stedelijke hiërarchie die ook elders de historische binnensteden kenmerkt. De verkaveling van de binnenstad van Gouda volgt de bouwprincipes, zoals deze in de Middeleeuwen gebruikelijk waren en tot diep in de 19^e eeuw nog werden toegepast en tot op de dag van vandaag in het kader van het beschermde stadsgezicht in ere worden gehouden. De belangrijkste cultuurhistorische waarden, kenmerken en/of bouwprincipes zijn:

Basiskenmerken van de historische verkaveling (stedelijke hiërarchie)

- Het basiskarakteristiek van het stedelijk weefsel en de historische verkaveling is samengesteld uit het historisch watersysteem met de haven, haar grachten, zijlen, de invalswegen en de Markt (de ruimtelijke hoofdstructuur).
- De historische bebouwing wordt van oudsher gekenmerkt door woon- en bedrijfsbebouwing en volgt het stedelijk weefsel, ook wel 'hiërarchische netwerkstad' genoemd.
- De bebouwing langs de grachten bestaat in het algemeen voor het grootste deel uit gebouwen van (maximaal) 2 of 3 bouwlagen, al dan niet met een kapverdieping.
- Langs de belangrijkste waterroute (Haven en de Gouwe) en de Singels zijn de gebouwen in veel gevallen groter, voornamer en voorzien van een extra bouwlaag.
- De bebouwing op de binnenterreinen bestaat uit bijgebouwen in maximaal 1 of 2 bouwlagen met kap, maar altijd lager zijn dan de hoofdbebouwing.

Figuur 1 - stedelijk weefsel vóór 1900

Relatie tussen bijzondere gebouwen en gewone woonbebouwing

- Uitzonderingen op het overwegende beeld zijn gebouwen met een bijzondere functie, zoals kerken, kloosters en andere gebouwen met een openbare functie. Door hun aard en functie voor het algemeen belang, vorm(d)en ze een begrijpelijke afwijking van de korrelgrootte woonbebouwing in de binnenstad.

Figuur 2 - historisch waardevolle bebouwing van voor 1830

Kenmerken van het historische binnenterreinen

- De binnenterreinen, het tussenliggende gebied tussen de bebouwing langs de grachten, worden ontsloten via stegen en gedempte zijlen. Deze zijlen dienden van oudsher voor de afvoer van water uit de binnenterreinen en zijn nog vrijwel overal in de binnenstad herkenbaar, wat uniek is in Nederland.

De hiervoor beschreven karakteristiek heeft een zeer hoge cultuurhistorische waarde, omdat het eeuwenlang het stadsbeeld heeft bepaald. Deze is daarom niet alleen door het Rijk beschermd als Beschermde Stadsgezicht, maar wordt er ook via het Bestemmingsplan en de 'Stedenbouwkundige visie op de binnenstad en haar randen' op basis hiervan richting gegeven aan ontwikkelingen.

Uitgangspunten voor de situatie Turfmarktlocatie na sloop van het kerkgebouw

1. De bebouwing op de binnenterreinen gedraagt zich ondergeschikt aan de hoofdbebouwing langs de (voormalige) grachten. Afwijking van deze maatstaf is slechts mogelijk voor gebouwen op markante plekken of voor gebouwen met bijzondere of maatschappelijke functies.
2. Met de sloop van het kerkgebouw is een belangrijke, op zichzelf staande, historisch waardevolle ontwikkeling komen te vervallen. Dit geldt ook voor de aanleiding om opnieuw een groot markant object met een bijzondere (maatschappelijke) functie te realiseren, dat significant afwijkt van de directe omgeving en de hiervoor geschetste binnenstadskarakteristieken.
3. De historische zijlen- en stegenstructuur wordt behouden, zichtbaar en zo mogelijk functioneel gebruikt voor ontsluiting van het binnenterrein en/of waterbergend vermogen.
4. Hoge en volumineuze woongebouwen in historische binnensteden worden in het algemeen als “ongewenste fouten uit de jaren '60” gezien en ervaren. Een passend bouwvolume voegt zich in de stedelijke hiërarchie van de historische binnenstad.
5. Voor hoven/hofjes gelden de volgende bouwprincipes (kenmerken):
 - Stenig indien institutioneel
 - Groen in geval van woonhoven (religieus en seculier).
 - Afgeschermd van de straat: er is gewoonlijk een poort of voorgebouw met een expressieve uitwerking.
 - Het gebied loopt dood, vormt een afgesloten ruimte; de Hof vormt een ontsluiting van de tweede orde (straat = ontsluiting 1e orde).
 - In geval van woningen: grondgebonden situatie - Hoven zijn, indien mogelijk, gesloten ter plaatse van de hoeken.
6. Voor de bouwprincipes van de historische (middeleeuwse) binnenstad gelden de volgende kenmerken:
 - silhouet in verticale zin: opgebouwd uit 2 tot 4 lagen met kap en (vaak) als curve
 - silhouet in horizontale zin, opgebouwd uit coulissen: grote gebouwen worden ‘gedragen’ door een plint met woonhuizen
 - samenhang in silhouet: op alle niveaus (zeer) spits en door compactheid stadssilhouet
 - elke laag heeft zijn specifieke functie(s): bedrijfsfuncties maakten aanvankelijk geen/beperkt deel uit van silhouet
 - hoogte en breedte van de gebouwen corresponderen met elkaar: lager = slanker
 - in hogere lagen: gebouwen (vaak) samengesteld uit hoofdvolume + toren
 - in de plint en woonhuis-laag: gebouwen enkelvoudig
 - vanaf 18e eeuw verdwijnt de toren, maar blijft de spitsheid
 - vanaf 19e eeuw verdwijnen de curve, de hoogte-breedte correspondentie, de hoogte-functie correspondentie en gaan de bedrijfsfuncties deel uitmaken van silhouet.

Figuur 3 - cultuurhistorische basiskaart met zijlen en thema's: religie en economie

Figuur 4 - cultuurhistorische basiskaart met zijlen en historische bebouwing.

Genoemde bouwprincipes zijn gebaseerd op de analyse “Het ‘systeem’ van de historische stad” door FLEXUS architectuur welstand cultuurhistorie, 2007-2008. Gouda maakte deel uit van dit landelijk vergelijkingsonderzoek.

Gemeente Gouda 2019